

Avoin

Tätä uutista voi jakaa vapaasti. Muistathan mainita lähteen edilex.fi.

Uutinen kuuluu aihealueisiin

Työ- ja sosiaali oikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Työ- ja sosiaali oikeus/uutiset>>

Julkisoikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Julkisoikeus/uutiset>>

17.12.2021 11.50

Vierashuoneessa asianajaja Klaus Nyblin ja professori Janne Salminen: Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen peräänkuuluttaa unioninlaajuista keskustelua koronarokotuksen pakollisuudesta, ja tämä keskustelu käynnistyy todennäköisesti myös Suomessa

Suomessa koronarokotteen kaksi annosta on ottanut 12 vuotta täyttäneistä vasta noin 83 prosenttia ja koko väestöstä runsaat 73 prosenttia. Koronapassin käytön laajentuminen tosin kannustanee monia vielä passiivisiksi jättäytyneitä hakeutumaan rokotukseen. Jos rokottamattomien joukko jää silti liian suureksi ja epidemiatilanne kehittyy yhä vaikeammaksi, joudutaan pohtimaan myös rokotuksen säätämistä pakolliseksi. Kynnys rokotuksen pakollisuudelle on nykyaikaisessa demokratiassa syystäkin korkea. Pakollisuuden valmistelusta on silti jo esimerkkejä muista Euroopan maista, ja linjauksista on ilmaissut kiinnostuksensa myös komissio. Jokaisessa jäsenvaltiossa asia arvioidaan kansallisen lainsäädännön nojalla sekä maakohtainen epidemiatilanne ja rokotuskattavuus huomioon ottaen. Voimassa olevan lainsäädännön perusteella epidemiologinen, lääketieteellinen ja oikeudellinen kokonaisarviointi kuuluu valtioneuvostolle, jonka tulee hankkia käyttöönsä asiantuntijaselvitys. Ennen rokotuksen mahdollista pakollisuutta on tärkeää pyrkiä hyödyntämään rokotuskattavuutta nostavat lievemmat keinot.

Koronarokotus on alun perin säädetty vapaaehtoiseksi

Tartuntatautilaissa (**1227/2016** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227>>) on säädetty kolmenlaisista rokotuksista. Kansallinen rokotusohjelma sisältää väestön suojaamiseksi tartuntataudeilta normaalioloissa annettavat rokotukset. Sen sisällöstä päättää sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Erikseen on säädetty muista yleisistä vapaaehtoisista rokotuksista, ja niiden toimeenpanosta päättää valtioneuvosto. Lisäksi valtioneuvosto voi päättää pakollisen rokotuksen järjestämisestä.

Koronarokotus on kansalliseen rokotusohjelmaan sisällyttämättömän muu yleinen vapaaehtoinen rokotus. Säädöstasolla se perustuu vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annettuun valtioneuvoston asetukseen (**1105/2020** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20201105>>). Kun asetusta valmisteltiin, STM:n perustelumuistiossa 22.12.2020 (O-201807) viitattiin vain lyhyesti siihen, että rokotus on vapaaehtoinen. Tarkempi perusteleva ei ollut tuolloisissa olosuhteissa myöskään tarpeen.

Vuoden 2020 lopulla oli ylipäättään oletuksena, että ihmiset hakeutuisivat suhteellisen kattavasti ottamaan koronarokotuksen. Vertailun kannalta voidaan mainita, että kansalliseen rokotusohjelmaan sisältyvät pikkulapsille annettavat rokotukset otetaan rokotteesta riippuen korkeimmillaan jopa lähes 99-prosenttisesti. Vielä vuoden 2021 alkupuolella oli koronarokotteiden osalta haasteena niiden Suomeen saamisen hitaus eikä se, että osa ihmisistä suhtautuisi rokotukseen kielteisesti tai välinpitämättömästi.

Tartuntatautilaki sisältää mahdollisuuden säätää pakollisesta rokotuksesta

Tartuntatautilain **47.1 §:n** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47M1>> mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää järjestettäväksi pakollinen rokotus, jos kattava rokottaminen on välttämätöntä väestön tai sen osan hengelle ja terveydelle vakavaa vahinkoa aiheuttavan yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Momentin mukaan pakollinen rokotus voidaan rajoittaa myös tiettyyn väestön osaan, ryhmään tai ikäluokkaan.

Säännös edellyttää, että pakollisella rokotuksella torjuttava tartuntatauti on yleisvaarallinen. Koronavirustauti on luokiteltu yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen (**146/2017** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20170146>>) muutoksella **69/2020** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20200069>> (ks. asetuksen yleisvaarallisia tartuntatauteja koskevan 1 §:n luettelon 14 kohta: SARS, MERS ja muu uuden koronavirustyyppin aiheuttama vaikea infektio).

Tartuntatautilain **54.2 §:n** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54M2>> mukaan jos rokotus **47 §:n** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> mukaisesti säädetään pakolliseksi, valtioneuvoston asetuksella säädetään, mitä väestön osaa, ryhmää tai ikäluokkaa rokottaminen koskee, minkä ajan kuluessa rokottaminen toteutetaan sekä muista välttämättömistä rokottamiseen liittyvistä asioista.

Hallituksen esityksen (**HE 13/2016** <<https://www.edilex.fi/he/20160013>> vp, s. 49) perusteluissa viitattiin pakollista rokotusta koskevan säännöksen osalta aikaisemmin voimassa olleen tartuntatautilain (**583/1986** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19860583>>) vastaavaan säännökseen (siten kuin säännöstä oli muutettu laeilla **935/2003** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20030935>> ja **1244/2010** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20101244>>). Lisäksi tuotiin esille, ettei säännöksen antamaa mahdollisuutta ollut koskaan käytetty, mutta se oli syytä säilyttää myös uudessa laissa hyvin poikkeuksellisia terveydenhuollon häiriötilanteita varten. Esimerkkinä mainittiin bioterrorismin seurauksena syntynyt isorokkoepidemia.

Tarkasteltaessa pakollista rokotusta eri perusoikeuksien kannalta hallituksen esityksessä todettiin

vielä (s. 75), että valtioneuvosto päättää asetuksen antamisesta epidemiologisen ja lääketieteellisen tilannearvion perusteella. Lisäksi tuotiin esille, että vakavassa epidemiassa poikkeuksellisen tilanteen aiheuttamat vaikutukset väestön hengelle ja terveydelle voivat olla erittäin vakavat, minkä vuoksi pakollista rokotusta koskevaa säännöstä ei voida pitää perustuslain ([731/1999](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731>>) kannalta ongelmallisena.

Myös esitystä eduskunnassa käsiteltäessä kiinnitettiin huomiota rokotuksen pakollisuudesta päättämisen edellytyksiin. Tässä yhteydessä lakiehdotuksen [47 §:ään](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> tehtiin eräitä lisäyksiä ja samalla sen suhdetta [54 §:n](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54>> valtuussäännökseen tarkennettiin täydentämällä sille tarkoitettua sisältöä perussäännöksenä. Säännöksen soveltamisen yleiset edellytykset eivät silti muuttuneet suhteessa siihen, mitä hallituksen esityksessä oli tarkoitettu (ks. PeVL 11/2016, s. 6–7 ja [StVM 24/2016](https://www.edilex.fi/mt/stvm20160024) <<https://www.edilex.fi/mt/stvm20160024>> vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunnan näkemyksen (s. 7) mukaan pakolliselle rokotukselle oli esitetty hallituksen esityksessä hyväksyttävät perusteet ja sen käyttö oli rajattu suhteellisuusvaatimuksen edellyttämällä tavalla välttämättömiin tilanteisiin. Säännöksen myöhemmän käytön ja soveltamisen kannalta on yleisemminkin merkityksellistä, että säännös on paitsi ylipäätään verraten tuore, myös nykyisen perustuslain aikana perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetty.

Vaikka tartuntatautilain [47 §:ää](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> perusteltiin hallituksen esityksessä pitkälti sillä, että aikaisemman lain säännös oli tarpeen sisällyttää myös uuteen lakiin, aikaisempi säännös oli ollut yleisiltä edellytyksiltään väljempi: pakollisesta rokotuksesta oli voitu päättää paitsi sellaisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi, joka voi saada aikaan huomattavaa vahinkoa väestön tai sen osan terveydelle, myös ”muusta terveydenhoidollisesti tärkeästä syystä”. Nykyisin voimassa oleva säännös edustaa modernimpaa perusoikeusajattelua.

Perusoikeusarvioinnin tarkentuminen ilmenee myös toisesta, niin ikään rokotuksen pakollisuuteen liittyvästä säännöksestä. Aikaisemman tartuntatautilain 12 a §:n (L [1244/2010](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20101244) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20101244>>) mukaisesti puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa oli toimeenpantu pakolliset rokotukset kullekin ikäluokalle tartuntatautien leviämisen estämiseksi tai muusta terveydenhoidollisesti tärkeästä syystä. [Nykyisen tartuntatautilain 46 §:n](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P46) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P46>> mukaisesti näihin rokotuksiin osallistuminen on sen sijaan varusmiehille vapaaehtoista.

Nykyisin voimassa olevan säännöksen perusteluissa ([HE 13/2016](https://www.edilex.fi/he/20160013) <<https://www.edilex.fi/he/20160013>> vp, s. 49) tuotiin esille, ettei rokottamattomuus ole puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa pelkästään yksilön oma asia, vaan vastustuskyvyttömät saattavat asettaa suuremman joukon tartunnalle alttiiksi. Rokotusten pakollisuudesta luopumista tästä huolimatta tuettiin perustuslain [7 §:llä](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P7) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P7>>, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Koronarokotuksen ottamisen velvollisuutta on arvioitu tuoreessa hallituksen esityksessä hoitohenkilöstön osalta

Hallitus on antanut eduskunnalle lakiesityksen <<https://www.edilex.fi/uutiset/73102>> ([HE 230/2021](https://www.edilex.fi/he/20210230) <<https://www.edilex.fi/he/20210230>> vp), jossa ehdotetaan tartuntatautilain 48 a §:ksi väliaikaista säännöstä ”sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden suojaamisesta covid-19-taudilta”. Ehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joissa toteutuu lähikontakti koronavirustaudin suhteen riskiryhmiin kuuluvien asiakkaiden tai potilaiden kanssa, saisi käyttää vain erityisistä syistä henkilöstöä, jolta puuttuu koronarokotussuoja tai aikaisemmin sairastetun taudin antama suoja.

Ehdotettu säännös ei sisällä hoitohenkilöstölle velvollisuutta ottaa koronarokotusta, mutta jos työntekijä jättää sen ottamatta eikä hänelle voida järjestää korvaavia työtehtäviä, seurauksena voi olla myös palkanmaksun keskeytys.

Perusteluissa (**HE 230/2021** <<https://www.edilex.fi/he/20210230>> vp, s. 35, 36 ja 40) on lähtökohtana, että ehdotettu säännös olisi hoitohenkilöstön perusoikeussuojan kannalta vastaavanlainen kuin ”työntekijän ja opiskelijan rokotussuojaa potilaiden suojaamiseksi” koskeva tartuntatautilain 48 §. Ehdotettu säännös näyttäisi kuitenkin olevan työntekijälle asetettavan velvoitteen kannalta astetta pidemmälle menevä, koska tartuntatautilain 48 §:n osalta on painotettu, että säännös velvoittaa työnantajaa, mutta henkilöstöön ei saa kohdistaa seuraamuksia (esim. eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös 28.6.2019, **EOAK/1678/2018** <<https://www.edilex.fi/uutiset/60732>>).

Hallituksen esityksen tavoin myös

eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut <<https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Perustuslakivaliokunnan-lausunto-sosiaali--ja-terveydenhuollon-henkil%C3%B6st%C3%B6n-covid-19-rokotesuojasta-valmistui.aspx>>

lausunnossaan (**PeVL 51/2021 vp, s. 2** <<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/PeVL+51/2021>>), ettei ehdotettu uusi tartuntatautilain 48 a § merkitse koronarokotuksen pakollisuutta hoitohenkilöstölle. Perustuslakivaliokunta ei ole nähnyt ehdotetulle sääntelylle perustuslaista johtuvaa estettä.

Hallituksen esityksessä <<https://www.edilex.fi/uutiset/73102>> (s. 20–21) on arvioitu yhtenä vaihtoehtona myös sitä, että valtioneuvosto säätäisi asetuksella osalle hoitohenkilöstöstä velvollisuuden ottaa koronarokotus siten kuin tartuntatautilain 47 §:ssä tarkoitetaan. Perusteluissa on kuitenkin katsottu, ettei perusteita tällaisen asetuksen antamiselle olisi nykytilanteessa käsillä. Tältä osin on mainittu, että pakollisesta rokotuksesta päättäminen on tarkoitettu vain hyvin poikkeuksellisia terveydenhuollon häiriötilanteita varten. Lisäksi pakollinen rokotus ei olisi välttämättä oikeasuhtainen maan kaikilla eri alueilla ja/tai eri toimintayksiköissä. Yleisenä johtopäätöksenä on esitetty, että vaikka epidemiatilanne on nykyisellään vakava, edellytykset pakollisesta koronarokotuksesta päättämiselle eivät täytyisi.

Näiden hallituksen esityksen sääntelyvaihtoehtoa koskevien perustelujen voidaan katsoa olevan merkityksellisiä myös yleisemmin, vaikkakin ne ovat sidoksissa erityiseen väestöryhmään ja nykyisin vallitsevaan epidemiatilanteeseen.

Rokotuksen säätäminen pakolliseksi ei tarkoittaisi pakkorokottamista

Jos valtioneuvosto säätäisi koronarokotuksen tartuntatautilain

47 §:n <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> tarkoittamalla tavalla joillekin väestöryhmille pakolliseksi, tämä ei merkitsisi oikeudellisesti eikä myöskään käytännön tasolla samaa kuin tahdosta riippumaton hoito terveydenhuollossa eräissä yhteyksissä. Kysymys olisi asetuksessa määritellyille väestöryhmille säädettävästä rokotuksen ottamisen velvollisuudesta, ja tämän velvollisuuden noudattamatta jättäminen olisi rangaistavaksi säädettyä.

Tilanne on siten peruslähtökohdiltaan erilainen kuin esimerkiksi mielenterveyslain (

1116/1990 <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19901116>>)

2:8:ssä <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/19901116#L2P8>> tarkoitettussa tahdosta riippumattomaan psykiatriseen laitoshoitoon määräämisessä, minkä toteuttamiseksi on saatavissa myös poliisin virka-apua. Myös tartuntatautilaki sisältää säännöksiä tahdosta riippumattomasta hoidosta; ne ovat

lain 64 §:ssä <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P64>> (välttämättömän sairaanhoidon toteuttaminen eristämisen aikana) ja **65 §:ssä** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P65>> (lääkityksen antaminen vastustuksesta huolimatta eristämisen aikana). Säännökset eivät koske

rokotuksia.

Jos koronarokotus säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella pakolliseksi, velvollisuuden noudattamatta jättämiseen sovellettaisiin rikoslain ([39/1889](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001>>) [44:2:n](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L44P2) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L44P2>> rangaistussäännöstä terveydensuojelurikkomuksesta.

Tämän säännöksen mukaisesti se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo (muun muassa) tartuntatautilain [54 §:n](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54>> nojalla säädettyssä pakollista rokotusta koskevassa asetuksessa yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi asetetun velvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, terveydensuojelurikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Tunnusmerkistön perustelut ([HE 13/2016](https://www.edilex.fi/he/20160013) <<https://www.edilex.fi/he/20160013>> vp, s. 68–69) ovat niukahkot, koska säännöstä tartuntatautilain säätämisen yhteydessä lähinnä vain täydennettiin vastaamaan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksia. Pakolliseksi säädetyn rokotuksen ottamisen laiminlyönnin rangaistavuuden kriminaalipoliittista tarkoituksenmukaisuutta (tai sovellettavan rangaistusasteikon ankaruutta) ei arvioitu tässä yhteydessä erikseen, vaikka tartuntatautilaki muuten sisältää myös velvollisuuksia, joiden rikkomisesta ei ole säädetty seuraamusta (ks. lain 22 § altistuneen ja tartunnan saaneen velvollisuudesta sekä pykälää koskevat [HE:n 13/2016 vp](https://www.edilex.fi/he/viitekortti/20160013) <<https://www.edilex.fi/he/viitekortti/20160013>>, s. 41 ja [HE:n 15/2021](https://www.edilex.fi/he/viitekortti/20210015) <<https://www.edilex.fi/he/viitekortti/20210015>> vp, s. 29 perustelut).

Pakollisen rokotuksen ottamisen rangaistava laiminlyönti toteutuu perustelujen ([HE 13/2016](https://www.edilex.fi/he/20160013) <<https://www.edilex.fi/he/20160013>> vp, s. 68) mukaan siten, että henkilö ei saavu tällaiseen rokotukseen. Käytännössä laiminlyönnin voitaisiin siten katsoa toteutuvan heti sen jälkeen, kun rokotus (täytenä rokotussarjana) olisi ollut valtioneuvoston asetuksen mukaan viimeistään otettava. Arvioinnissa tulisi lisäksi otettavaksi huomioon asetuksen sisältö muuten. Lienee selvää, että rangaistava laiminlyönti voisi toteutua (kulloisenkin) asetuksen osalta vain kertaalleen.

Pakollista rokotusta koskeva yleinen perusoikeusarviointi on tehty jo tartuntatautilakia säädettäessä

Yleisesti pakon käyttöön terveydenhuollossa liittyy paljon ongelmia, ja siksi se on sääntelyltään pidäkkeellistä. Potilaan ja terveydenhuollon henkilöstön välisessä suhteessa on pyrittävä suojelemaan yksilön koskemattomuutta ja omaa osallistumista hoitoa koskeviin päätöksiin. Tämä ilmenee potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain ([785/1992](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19920785) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19920785>>) [6 §:n](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/19920785#P6) <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/19920785#P6>> säännöksestä potilaan itsemääräämisoikeudesta. Terveydenhuoltoa koskevia yleisiä pakkoja aiheellisesti vierastetaan nykyaikaisissa demokratioissa.

Tartuntatautilain säätämisen yhteydessä arvioitiin rokotuksen pakollisuudesta päättämisen edellytykset suhteessa eri perusoikeuksiin. Peruslähtökohtana tuotiin esille, etteivät mitkään tartuntatautilaissa säädettävät perusoikeuksien rajoitukset saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Perusoikeuden rajoitus ei voi ulottua niin pitkälle, että sillä loukattaisiin Suomea velvoittavan ihmisoikeussopimuksen määräyksiä ([HE 13/2016](https://www.edilex.fi/he/20160013) <<https://www.edilex.fi/he/20160013>> vp, s. 72).

Hallituksen esityksessä (s. 73 ja 75) arvioitiin rokotuksen pakollisuutta suhteessa perustuslain [7 §:n](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P7) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P7>> turvaamaan henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä [10 §:n](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P10) <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P10>> turvaamaan yksityiselämän suojaan siltä osin kuin nämä oikeudet turvaavat henkilön itsemääräämisoikeutta.

Arvioinnin perusteella pakollista rokotusta koskevan säännösehdotuksen ei katsottu olevan tässä suhteessa ongelmallinen.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 11/2016 vp, s. 7) ei nähnyt hallituksen esityksen yleisessä perusoikeusarvioinnissa tältä osin huomautettavaa mutta kiinnitti huomiota siihen, että kun pakollinen rokotus voidaan rajoittaa tiettyyn väestön osaan, ryhmään tai ikäluokkaan, arvioinnissa tulee antaa merkitystä myös perustuslain 6 §:n turvaamalle yhdenvertaisuudelle.

Edellä mainittu perusoikeusarviointi ei ole näyttäytynyt ongelmallisena myöskään myöhemmän oikeuskehityksen valossa. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien **(EIT) antoi 8.4.2021 tuomion (Vavříčka ym. v. Tšekin tasavalta)** <<http://www.edilex.fi/uutiset/68749>>

, jonka mukaan Tšekin lainsäädäntö ei ollut Euroopan ihmisoikeussopimuksen (**SopS 18/1990** <<https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900018>>, **86/1998** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19980086>> ja **63/1999** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990063>>, EIS) vastainen, kun maassa oli velvoitettu vanhemmat rokotuttamaan lapsensa yhdeksää eri tartuntatauti vastaan.

EIT teki arviointinsa erityisesti

EIS 8 artiklan <https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sopimus_sops19900019O1A8> nojalla. Sen mukaan jokaisella on oikeus nauttia (muun muassa) yksityiselämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

EIT antoi tuomiossaan keskeisen merkityksen sille, ettei rokotusten ottamisen velvollisuuden laiminlyönnistä ollut Tšekissä seurauksena rokotteiden antaminen lapsille (vanhempien) vastustuksesta huolimatta. Sen sijaan laiminlyönnin seuraamuksena oli vanhemmille määrättävä hallinnollinen sakko (korkeimmillaan 400 euroa, ja tämä seuraamus oli määrättävissä vain kertaalleen) ja/tai se, ettei 3–6-vuotiasta lasta hyväksytyt esikoulutoimintaan (ks. tuomion kohdat 73, 83, 276 ja 293).

Lisäksi tuomiossa annettiin merkitystä muun muassa sille, että käytettyjä rokotteita voitiin pitää riittävän turvallisina ja niihin kohdistui jatkuva turvallisuusseuranta. Olennaista oli myös se, että lääkevahingotapauksissa vahingonkärsijöillä oli mahdollisuus saada asianmukainen korvaus. Merkitystä oli myös sillä, että rokotuksen ottamiseen velvollisella oli käytettävissään riittävät oikeussuojakeinot (ks. tuomion kohdat 285, 291, 295, 299, ja 301–302).

Valtioneuvoston olisi selvitettävä huolellisesti epidemiologinen ja lääketieteellinen tilannekuva

Jos valtioneuvosto harkitsisi koronarokotuksen säätämistä pakolliseksi, sen tulisi STM:n valmisteluvastuun pohjalta selvittää huolellisesti asetuksen antamisen epidemiologiset ja lääketieteelliset perusteet. Nämä kaksi perustetta ovat osin erillisiä, ja osin ne liittyvät toisiinsa. Molempien selvitysten kannalta olisi keskeinen asema Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tieteelliseen tietoon perustuvalla asiantuntijalausunnolla.

Epidemiologinen tilannekuva tarkoittaisi selvitystä vallitsevasta tilanteesta ja lisäksi ennustetta siitä, miten olosuhteet kehittyisivät toisaalta rokotuksen pakolliseksi säätämällä ja toisaalta ilman sitä. Käytännössä arvioinnissa olisi kyse erityisesti siitä, miten paljon rokotuskattavuutta voitaisiin pakollisuudella nostaa. Tämä olisi puolestaan yhteydessä arvioon sekä epidemian yleisen hallinnan mahdollisuuksista että sairaanhoidon ja erityisesti tehohoidon tarpeen kehittymisestä.

Lääketieteellinen arviointi liittyisi käytettävien rokotteiden tehoon, turvallisuuteen ja hyöty-riskisuhteeseen. Peruslähdekohdan muodostaa se, että kaikille käytössä oleville rokotteille on myönnetty lääkelainsäädännön mukaiset myyntiluvat. Tämä tarkoittaa sitä, että myyntilupaviranomainen (tässä yhteydessä komissio, Euroopan lääkeviraston arvioinnin perusteella) on katsonut rokotteet riittävän tehokkaiksi ja turvallisiksi sekä hyöty-riskisuhteeltaan positiivisiksi.

Toisaalta myyntiluvat ovat toistaiseksi ehdollisia, mikä tarkoittaa sitä, että luvat on erityisistä syistä myönnetty ehdollisina olosuhteissa, joissa hakijan luvan tueksi esittämä dokumentaatio on ollut vähemmän täydellistä kuin normaalitapauksissa ja joissa täydelliset tiedot on mahdollista esittää vasta myöhemmin (ehdollisista myyntiluvista ks. yleisesti komission asetus 507/2006, erityisesti 2 ja 4 artikla sekä perustelukappaleet 2 ja 6).

Myyntilupien ehdollisuus olisi otettava yhtenä seikkana huomioon arvioitaessa, voidaanko rokotuksen ottaminen säätää yksilön velvollisuudeksi. Toisaalta tätä näkökohtaa tasapainottaisi – mahdollisesti huomattavastikin – se, että rokotteista on kertynyt maailmanlaajuisesti jo erittäin runsaasti käyttökokemusta ja tutkimustietoa. Tosin pitkäaikaisseuranta puuttuu, koska rokotteet ovat ehtineet olla myyntiluvallisina käytössä noin vuoden.

EIT:n asiassa Vavříčka ym. antamassa tuomiossa <<http://www.edilex.fi/uutiset/68749>> (kohdat 285, 291, 299 ja 301) arvioitiin rokotteiden turvallisuuteen liittyviä näkökohtia ja hyväksyttiin, että yksittäisen rokotettavan kohdalla haitat voivat lopulta ylittää olennaisesti hyödyt, koska rokotteet eivät ole 100-prosenttisesti haitattomia. Toisaalta EIT:n arviointi ei sovellu sellaisenaan koronarokotteisiin, koska tapauksessa tarkastellut lapsille annettavat rokotteet olivat vakiintuneita, jo pitkään käytössä olleita valmisteita.

Jos koronarokotuksen ottaminen säädettäisiin tartuntatautilain

47 §:n <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> tarkoittamalla tavalla pakolliseksi, olisi arvioitava rokotteiden tehoon, turvallisuuteen ja hyöty-riskisuhteeseen liittyviä näkökohtia tarkemmin myös yksittäisten väestöryhmien kannalta. Rokotuksen pakollisuus henkilötasolla toisaalta 20-vuotiaalle perusterveelle ja toisaalta 60-vuotiaalle diabeetikolle on merkitykseltään osin erilaista. Rokottamattomina ja tartunnan saaneina molemmat voivat levittää virusta eteenpäin, mutta heidän tilastollinen riskinsä sairastua koronavirustaudin vakavaan tautimuotoon ja päätyä sairaalahoitoon ovat erisuuruiset.

Toinen lääketieteellisesti merkityksellinen kysymys liittyy siihen, miten tehokkaiksi käytettävät rokotteet voidaan arvioida suhteessa juuri siihen virusmuunnokseen, joka on päätöksenteon ajankohtana vallitseva tai jonka arvioidaan tulevan sellaiseksi. Lääketieteellinen tilannekuva voi muuttua nopeastikin. Erityisen haastavaksi voi arvioinnin tehdä se, jos myös yleinen epidemiologinen tilanne on samanaikaisesti voimakkaasti muuttumassa.

Jos koronarokotus aiottaisiin säätää pakolliseksi, olisi ensin pyrittävä samaan päämäärään lievemmin keinoin

Koska koronarokotuksen pakolliseksi säätämällä tavoiteltaisiin merkittävää kasvua rokotuskattavuuteen siihen nähden, että rokotus olisi edelleen vapaaehtoinen, olisi olennaisen tärkeää, että rokotuskattavuutta olisi ensin pyritty lisäämään muilla, yksilön perusoikeuksiin vähemmän puuttuvilla toimenpiteillä. Tällaisten toimenpiteiden riittävät hyödyntämisyritykset olisivat käytännössä edellytys rokotuksen pakolliseksi säätämiseksi.

Nykytilanteessa oikeudellisiin keinoihin näyttäisi lukeutuvan väistämättä myös koronatodistusta koskeva tartuntatautilain **58 i** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P58i>> – **k §:n** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P58k>> sääntely, vaikkei sitä ole ainakaan toistaiseksi perusteltu tavoitteella lisätä rokotuskattavuutta (ks.

HE 131/2021 <<https://www.edilex.fi/he/20210131>> vp). Koronatodistuksen edellyttämisellä asetetaan rokottamattomille tosiasiallisesti rajoituksia ilman, että sääntelyn voidaan katsoa merkitsevän rokotuksen pakollisuutta (näin siitäkkin syystä, että todistuksen saa myös negatiivisella testitodistuksella tai selvityksellä aikaisemmin sairastetusta taudista). Mitä useammassa tilanteessa koronatodistusta vaaditaan, sitä enemmän lisääntyä oletettavasti motivaatio ottaa rokotus.

Rokotuskattavuutta on mahdollista lisätä myös muilla kuin oikeudellisilla keinoilla ja tältä osin ilman minkäänlaista puuttumista yksilön perusoikeuksiin. Kohdentamattoman yleisöviestinnän sijaan tuloksekasta voisi olla nykyistä tehokkaampi kaikkien väestöryhmien saavuttaminen kohdennetummalla viestinnällä. Epäilemättä olisi vielä enemmän panostettava siihen, että vielä rokottamattomat henkilöt pystyisivät vuorovaikutteisesti punnitsemaan rokotuksen hyötyjä itselleen ja yhteiskunnalle.

Välttämättömyys olisi punnittava oikeudellisella kokonaisarviointilla

Jos koronarokotus säädettäisiin pakolliseksi, valtioneuvoston asetuksen antamisen edellytyksenä olisi tartuntatautilain 47.1 §:n tarkoittaman välttämättömyyskriteerin täyttyminen. Säännöksen mukaan kattavan rokottamisen tulisi olla ”välttämätöntä - yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi”.

Säännöstä laadittaessa on ollut todennäköisesti ajatuksena, että laaja rokotuskattavuus tosiasiallisesti ehkäisee asianomaisen tartuntataudin leviämisen tai ainakin leviämistä. Koronavirustaudin ja sen ehkäisemiseksi käytettävien rokotteiden osalta tilanne on kuitenkin kehittynyt koko ajan siihen suuntaan, ettei edes täysi rokotussarja välttämättä estä tartunnan saamista, vaikkakin se antaa – vähintään joksikin aikaa – erinomaisen suojan vakavaa tautimuotoa vastaan.

Huolimatta siitä, että läpäisyinfektioiden määrä on suuri ja myös rokotetut voivat levittää virusta, ei voida katsoa, että koronarokotuksen pakolliseksi säätämisessä olisi kysymys jostakin muusta kuin siitä, että kattava rokottaminen ehkäisee yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä siten kuin tartuntatautilain **47.1 §:ssä** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47M1>> tarkoitetaan. Arvioinnin näkökulma on tältä kannalta väestötasoinen eikä se, voivatko yksittäiset rokotetut edelleen saada tartunnan ja myös levittää virusta. Merkitystä on myös sillä, että tartunnan saaneena rokotettu on rokottamattomaan nähden ympäristölleen vähemmän tartuttava.

Tartuntatautilain **47.1 §:ssä** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47M1>> on erikseen maininta siitä, että asianomainen tartuntatauti aiheuttaa väestön tai sen osan hengelle ja terveydelle vakavaa vahinkoa. Tätä mainintaa on aiheellista verrata **lain 1 §:n** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P1>> säännökseen lain tarkoituksesta. Se liittyy paitsi tartuntatautien ja niiden leviämisen sekä niistä ihmisille aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen, myös siihen, että ehkäistään yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja.

Rokotuksen säätäminen jollekulle pakolliseksi ensisijaisesti sillä perusteella, että näin voitaisiin ehkäistä rokotettavaa itseään saamasta vakavaa sairautta ja/tai menehtymistä siihen, olisi sen sijaan hankalammin arvioitava kysymys, kun otetaan huomioon perustuslain **7** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P7>> ja **10 §:ssä** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P10>> turvattu henkilön itsemääräämisoikeus (vrt. välillisesti merkityksellisenä PeVL:n 11/2016 vp, s. 3–4 kriittinen huomautus tahdosta riippumattomasta hoidosta tartuntatautilain **65 §:n** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P65>> mukaisissa tapauksissa silloin, kun tietynlaisesta lääkityksestä aiheutuisi hyötyä vain potilaan omalle terveydelle).

Nykyisessä koronavirusepidemiassa ei ole kuitenkaan ongelmana vain se, että jotkut sairastuvat rokottamattomuuden seurauksena koronavirustaudin vakavaan muotoon. Ongelmana on myös se,

että suuri joukko tällaisia potilaita ruuhkauttaa sairaalat, eivätkä tehohoitopaikat välttämättä pidemmällä aikavälillä riitä. Merkittävänä osana samaa ongelmaa on se, että jos koronapotilaat täyttävät tehohoitopaikkoja, niitä ei riitä enää muille tarvitsijoille, jolloin esimerkiksi välttämättömiä sydänleikkauksia joudutaan siirtämään. Tämä ongelma liittyy laajempiin yhteiskunnallisiin haittoihin ja lisäksi siihen, että muiden potilaiden oikeus heille välttämättömään ja perustuslain **19.3 §:ssä** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P19M3>> turvattuun sairaanhoitoon vaarantuu tai peräti estyy.

Nykyisen koronaviruspandemian aikana terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen on toistuvasti arvioitu perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta sellaiseksi erittäin painavaksi perusteeksi, jolla on yhteys perustuslain **7.1 §:n** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P7M1>> mukaiseen julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle perustuslain **19.3 §:n** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731#P19M3>> mukaiset riittävät terveystaloudelliset ja edistää väestön terveyttä. Tämän on katsottu oikeuttavan poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (esim. **PeVM 2/2020** <<https://www.edilex.fi/mt/pevm20200002>> vp ja **PeVM 3/2020** <<https://www.edilex.fi/mt/pevm20200003>> vp).

Näin huomio kiinnittyy yleisemminkin asianomaisen tartuntataudin aiheuttamiin vakaviin vahinkoihin ihmisten hengelle ja terveydelle sekä siihen, että kattavalla rokottamisella voitaisiin ehkäistä taudin leviämistä. Nämä seikat on säädetty pakollisesta rokotuksesta päättämisen edellytyksiksi.

Oikeudellisessa keskustelussa on jäänyt toistaiseksi kovin vähälle huomiolle se (arviolta alle yhden prosentin suuruinen) väestöryhmä, joka ei voi lääketieteellisen syyn takia ottaa koronarokotusta (joko lainkaan tai myöhempiä tehosteannoksia). Suurin osa näistä ihmisistä todennäköisesti ottaisi rokotuksen, jos se vain olisi mahdollista. Myös heihin soveltuu julkisen vallan velvollisuus turvata jokaisen oikeus elämään ja edistää väestön terveyttä. Jos koronarokotus säädettäisiin pakolliseksi – siis muille kuin kyseiselle vähemmistölle –, tämä vähemmistö hyötyisi suuresti siitä, jos kattava rokottaminen taltuttaisi viruksen leviämistä.

Vastaava näkökohta oli tärkeässä asemassa

EIT:n asiassa Vavříčka ym. antamassa tuomiossa <<https://www.edilex.fi/uutiset/68749>>. EIT:n mukaan lapsille annettavien rokotusten laaja kattavuus oli tärkeää niiden lasten kannalta, joita ei voitu rokottaa lääketieteellisen syyn takia – heidän oli mahdollista saavuttaa suoja vain laumasuojan kautta (ks. tuomion kohdat 272, 288 ja 306). Tämän näkökohdan voidaan katsoa kannustavan kansallista lainsäätäjää myös koronavirusepidemian oloissa huolehtimaan siitä, että oikeus elämään ja terveyteen tulee turvatuksi myös niille, jotka eivät voi ottaa rokotusta lääketieteellisen syyn takia.

Välttämättömyys olisi arvioitava eri väestöryhmien kannalta yhdenvertaisesti

Tartuntatautilain **47.1 §** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47M1>> tekee mahdolliseksi rokotuksen säätämisen pakolliseksi joko kaikille tai vain tietylle väestön osalle, ryhmälle tai ikäluokalle. Käytännössä koronarokotuksen pakollisuus voisi kuitenkin kohdistua edes lähtökohtaisesti vain niihin, joille rokotteen käyttö on rajattu myyntilupapäätöksissä, toisin sanoen niin sanottuun rokotusikäiseen väestöön.

Muilta osin perusteet kiinnittyvät kauttaaltaan päätöksenteon ajankohtana viimeisimpään lääketieteelliseen ja epidemiologiseen tutkimustietoon asiasta.

Rokotuksen ottamisen velvollisuus ei voisi koskea niitä, jotka ovat kulloinkin täyden rokotussarjan jo ottaneet. Myös jo aikaisemmin sairastettu tauti johtaisi siihen, että henkilö rajautuisi velvollisuuden

ulkopuolelle – tosin riippuen siitä, miten pitkä aika sairastamisesta on kulunut ja millaiseksi sairastetun taudin antama suoja lääketieteellisesti arvioidaan suhteessa vallitsevaan tai sellaiseksi todennäköisesti tulevaan virusmuunnokseen. Sama koskisi soveltuvin osin niitä, jotka ovat saaneet osan rokotussarjasta mutta joilla täyden rokotussarjan esteenä toistaiseksi on myöhemmin sairastettu tauti. Pakollisuus ei voisi koskea myöskään niitä, jotka eivät voi ylipäätään ottaa rokotusta lääketieteellisen syyn takia.

Hankalammin arvioitava rajanveto olisi sen sijaan se, tulisiko rokotuksen olla muuten pakollinen koko rokotuskäiselle väestölle vai tulisiko ikäraja asettaa jollakin muulla perusteella. Eri ikäisillä on merkittäviä eroja sen suhteen, mikä on henkilön oma tilastollinen riski sairastua koronavirustaudin vakavaan tautimuotoon – ja erikseen on huomattava, että lasten on arvioitu levittävän virusta jonkin verran vähemmän kuin väestö muuten. Viimeksi mainitulla seikalla olisi epäilemättä vaikutusta siihen, minkä ikäisille voitaisiin säätää rokotuksen ottamisen velvollisuus.

Todennäköisesti huomiotta ei voitaisi jättää sitäkään, millaiseksi arvioidaan rokotuksen ottamiseen velvolliseen ikäryhmään kuuluvan henkilön itselleen saama hyöty – pakollisen – rokotuksen ottamisesta. Mitä nuoremasta ihmisestä on kysymys, sitä vähäisempänä voidaan tilastollisesti pitää hänen henkilökohtaista hyötymistään rokotteesta (jos huomioon ei oteta sairausperusteisia riskitekijöitä).

Toisaalta tartuntatautilain **47.1 §:ssä** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47M1>> ei edellytetä, että rokotuksen tulee olla välttämätön myös velvoitetulle itselleen. Näkökulma on sitä vastoin väestötasoinen: kattavalla rokottamisella ehkäistään väestön tai sen osan hengelle ja terveydelle vakavaa vahinkoa aiheuttavan yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä. Tämä lähestymistapa saa tukea myös EIT:n asiassa Vavříčka ym. antamasta tuomiosta (ks. kohdat 272, 279, 282 ja 306).

Jos valtioneuvosto käyttäisi asetuksenantovaltuuttaan, sen pitäisi huolehtia myös yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Tässä yhteydessä vaatimus tarkoittaisi erityisesti sitä, että jos jollekin väestöryhmälle säädettäisiin rokotuksen ottamisen velvollisuus, olisi paitsi kyettävä perustelemaan tämän velvollisuuden peruste, myös tarkasteltava sitä, miksi jollekin toiselle väestöryhmälle ei tule samaa velvollisuutta. Tartuntatautilain **47 §:ää** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> säädettäessä eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota yhdenvertaisuuteen, mutta lausunnossa ei ole tähän yhteyteen nimenomaisia kiinnekohtia sen soveltamisesta käytännössä.

Valtioneuvoston olisi asetuksen antaessaan tehtävä huolellinen perusoikeusarviointi

Vaikka tartuntatautilain **47 §:ää** <<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>> säädettäessä on arvioitu säännöksen yleinen perustuslainmukaisuus ensin hallituksen esityksessä ja tämän jälkeen eduskunnan **perustuslakivaliokunnassa** <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19990731>>, valtioneuvoston olisi siihen liittyvää asetuksenantovaltuutta käyttäessään osaltaan arvioitava asetuksen suhde perusoikeuksien toteutumiseen.

Kuten muun muassa

valtioneuvoston oikeuskansleri on päätöksessään 29.11.2021 (OKV/1960/10/2021) <<http://www.edilex.fi/uutiset/72842>>

yleisesti todennut, valtioneuvoston tulee pitäytyä lakiin sisältyvän, tarkkarajaisen ja täsmällisen asetuksenantovaltuuden puitteissa, vaikka sillä on muuten laajaa ja itsenäistä harkintavaltaa asetuksen sisällön osalta. Yleiset valtiosääntöoikeudelliset oikeusperiaatteet myös rajoittavat harkintavaltaa erityisesti silloin, kun asetuksella rajoitetaan jotakin perusoikeutta jonkin toisen perusoikeuden suojaamiseksi. Valtioneuvoston tulee asetuksenantovaltuutta käyttäessään huolehtia eri perusoikeuksien toteutumisesta mahdollisimman laajasti yhtäaikaaisesti. Tämä tulee voida osoittaa vaikutusarvioinnilla, jossa esitetään riittävän seikkaperäisen ja eritellyn vaikutusten tarkastelun

perusteella oikeudellinen kannanotto sääntelyn kokonaishaitoista ja -hyödyistä. Valtioneuvoston on tehtävä itsenäinen arviointi asetuksen oikeasuhtaisuudesta ja välttämättömyydestä.

Aikaisemmin ei ole säädetty mitään rokotusta pakolliseksi nykyisen tartuntatautilain

[47 <https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47) ja

[54 §:n <https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54>](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54) nojalla eikä myöskään aikaisemman, vuoden 1986 tartuntatautilain vastaavien säännösten nojalla. Suomessa on totuttu saavuttamaan kansalliseen rokotusohjelmaan sisältyvissä rokotuksissa erittäin hyvä kattavuus, joskaan ei aivan kaikissa rokotuksissa. Se, että koronarokotuksissa on toistaiseksi päästy runsaan 73 prosentin kattavuuteen koko väestössä kahden annoksen osalta, olisi hyvä määrä suhteessa niihin laumasuojaa koskeviin oletuksiin, jotka vallitsivat epidemian alkuaikoina. Nykyisessä epidemiatilanteessa se on kuitenkin selvästi riittämätön.

Koronarokotuksen säätäminen pakolliseksi edellyttäisi joka tapauksessa vaativaa harkintaa, jossa olisi otettava huomioon paitsi useita eri perusoikeuksia, myös yksityiskohtaisia lääketieteellisiä ja epidemiologisia taustaseikkoja. Tehtävää ei helpota se, että arvioinnin perusteena olevat taustaseikat ovat epidemiatilanteen kehittyessä jatkuvassa muutospainessa.

Valtioneuvoston tulisi ottaa huomioon myös EIT:n oikeuskäytäntö, erityisesti ne arviointiperusteet, jotka ilmenevät asiassa

Vavříčka ym. annetusta tuomiosta [<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P64>](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P64). EIS:ssa turvattujen ihmisoikeuksien kannalta keskeisin merkitys on

8 artiklan [<https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sops19900019O1A8>](https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sops19900019O1A8) mukaisella yksityiselämän suojalla, mutta huomioon on otettava soveltuvin myös

2 artiklan [<https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sops19900019O1A2>](https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sops19900019O1A2) mukainen oikeus

elämään sekä **9 artiklan** [<https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sops19900019O1A9>](https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sops19900019O1A9)

mukainen ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus. Toisaalta esimerkiksi pelkkä kielteinen asennoituminen rokotteisiin ei saa tällaisessa tapauksessa suojaa

EIS 9 artiklan [<https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sopimus_sops19900019O1A9>](https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/19900019#sopimus_sops19900019O1A9) nojalla (ks. asiassa Vavříčka ym. annetun tuomion kohdat 330–337).

Yleisesti vaikuttaa siltä, etteivät Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet aseta erityisen herkästi estettä sille, että koronarokotus säädettäisiin pakolliseksi. Syynä tähän on osaltaan se esimerkiksi asiassa

Vavříčka ym. annetusta EIT:n tuomiosta [<https://www.edilex.fi/uutiset/68749>](https://www.edilex.fi/uutiset/68749) ilmenevä korostus, että valtiolla on suhteellisen laaja harkintamarginaali säätää pakollisesta rokotuksesta, jos tämä ei tarkoita rokotuksen toteuttamista vastustuksesta huolimatta (ks. tuomion kohdat 273–276, 280 ja 310).

Tartuntatautilain esitöissä (**HE 13/2016** [<https://www.edilex.fi/he/20160013>](https://www.edilex.fi/he/20160013) vp, s. 49) on perusteltu pakollisesta rokotuksesta säätämistä viittauksella poikkeukselliseen terveydenhuollon häiriötilanteeseen, joka voisi olla esimerkiksi bioterrorismin seurauksena syntynyt isorokkoepidemia. Hallituksen esityksen esimerkki osaltaan konkretisoi tilanteen vakavuuteen liittyvän arvioinnin perusteita. Isorokkoepidemia olisi huomattavan vakava, koska vuonna 1981 ja sen jälkeen syntyneitä ei ole enää rokotettu sitä vastaan ja vanhempien ikäluokkienkin suoja on jo todennäköisesti heikentynyt. Isorokkoon sairastuneista jopa 30 prosentin arvioidaan voivan menehtyä tautiin.

On kuitenkin huomattava, että isorokkoepidemiaa koskeva hallituksen esityksen maininta on vain esimerkki, eikä tartuntatautilain **47 §:n** [<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>](http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47) edellytysten arviointi ole sidottu siihen tai sen kanssa vastaavanlaiseen tapaukseen. Valtioneuvoston harkintavallan rajat ilmenevät lain sanamuodosta.

Kun eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 11/2016, s. 7) otti kantaa tartuntatautilain

47 [<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47>](https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P47) ja

54 §:n <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20161227#P54>> mukaiseen valtuuteen säätää pakollisesta rokotuksesta asetuksella, se katsoi, että pakollinen rokotus oli hallituksen esityksessä rajattu suhteellisuusvaatimuksen edellyttämällä tavalla välttämättömiin tilanteisiin.

Koronarokotuksen pakollisuudesta olisi mahdollista säätää myös lailla

Siihen, päätyisikö valtioneuvosto antamaan pakollista koronarokotusta koskevan asetuksen, vaikuttavat väistämättä myös poliittiset näkökohdat. Niitä ei ole edellä tarkasteltu.

Valtioneuvostolla on tartuntatautilain mukaisen asetuksenantovallan lisäksi käytössään mahdollisuus antaa erillinen koronarokotuksen pakollisuutta koskeva lakiehdotus eduskunnalle, esimerkiksi niin, että tartuntatautilakiin lisättäisiin väliaikainen säännös siitä. Kun tilanne ei koronarokotuksen kannalta välttämättä olisi samalla tavalla akuuttia viivytystä sietämätön kuin esimerkiksi pakollisesta isorokkorokotuksesta bioterrorismin tapauksessa säätäminen, tällaista esitystä ei olisi lähtökohtaisesti arvioitava valtiosääntöoikeudelliselta kannalta toimivallan alituksena. Hallituksella on jo yleisestikin mahdollisuus antaa esitys uudesta lainsäädännöstä eduskunnalle. Lähtökohtaisesti tilanteessa, jossa laki jo mahdollistaa asetuksella säätämisen, tämä olisi kuitenkin ensisijainen vaihtoehto, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Eduskunnassa uusi, erillinen hallituksen esitys tulisi epäilemättä arvioiduksi myös perustuslakivaliokunnassa. Myös erillislakia koskevaa ehdotusta käsiteltäessä olisi kuitenkin todennäköisesti kiinnitettävä huomiota samanlaisiin arvioinnin perusteisiin kuin edellä on käsitelty tartuntatautilain nojalla annettavan pakollista rokotusta koskevan asetuksen osalta.

Klaus Nyblin
asianajaja, osakas
HPP Asianajotoimisto Oy

Janne Salminen
julkisoikeuden professori
Turun yliopisto

Toimittaja: Jani Surakka, Edilex-toimitus (jani.surakka@edita.fi)